

“Wagner zingen bevalt mij het beste, ik ben heel blij dat ik dat kan doen”

door Minze bij de Weg

Tenor Klaus Florian Vogt ontdekt steeds nieuwe dingen in de opera's van Wagner

Wie Lohengrin zegt, zegt Klaus Florian Vogt. Met zijn hoge lyrische stem is de Duitse tenor op dit moment voor velen de ideale vertolker van deze grote romantische rol. Toch is het niet de enige Wagnerrol die hij op zijn repertoire heeft staan. Erik, Stolzing, Tannhäuser, Siegmund, Parsifal, hij heeft het allemaal gezongen. En Tristan en Siegfried lonken. Hoe verklaart hij zijn liefde voor Wagner? We spraken hem toen hij begin dit jaar in Amsterdam was voor de achtste symfonie van Mahler.

KFV tijdens een signeursessie in Bayreuth

Wat maakt Wagner zo interessant voor een zanger?

“Voor mij is Wagner interessant vanwege de diepte van de muziek, de vele lagen die het heeft. De muziek van Wagner is eigenlijk een onuitputtelijk universum waarin je praktisch ieder keer, iedere avond nieuwe dingen, nieuwe kleuren en nieuwe mogelijkheden kunt ontdekken. Datzelfde geldt voor de personen, die hebben op hun manier ook zoveel niveaus, zoveel lagen, dat je dat op heel verschillende manieren tot uitdrukking kunt brengen. Dat maakt het steeds weer interessant en steeds weer nieuw.”

Dat is anders dan bij andere componisten?

“Ja, dat denk ik. Het komt natuurlijk door die laatromantische stof die wordt behandeld, de verhalen die worden verteld zijn heel variabel. Je kunt daar op zoveel manieren tegenaan kijken dat het steeds interessant blijft.”

Is Wagner moeilijk zingen, vanuit technisch standpunt? Voor u misschien niet.

(Schiets in de lach) “Nou ja, je moet werken, alleen al de lengte van de partijen is een uitdaging. Ik beleef er veel plezier aan om die uitdaging aan te nemen en te kijken hoe je je aan het eind voelt, of je stem nog fris is. Dat aspect is bij Wagner vreselijk belangrijk en dat moet je wel benadrukken.”

En dan de teksten. Stephen Gould zei tegen mij: het is een raar soort Duits maar niet zo moeilijk om te zingen.

“Ik vind het juist interessant dat dit Duits een beetje vreemd is. Omdat de zinnen bij Wagner heel, heel lang zijn en de frasen daardoor ook is het interessant om deze frasen en zinnen zo vorm te geven en zo onder te verdelen dat je ze om te beginnen zelf begrijpt en dat ook de luisteraar het begrijpt. De luisteraar meenemen in dergelijk lange zinnen en ze begrijpelijk maken, dat vind ik een grote uitdaging. Ik heb er plezier in om dat te doen.”

Begrijpt u al die teksten?

“Ja, dat is duidelijk. Maar er staan ook echt vreemde woorden in die niet meer gebruikelijk zijn; dat maakt het voor mij aantrekkelijk. Bovendien merk je bij Wagner steeds weer dat de woorden en de muziek een eenheid vormen en daarom is het totaal logisch wat je doet. Natuurlijk is het technisch gezien lastig. Als ik bijvoorbeeld aan het prijslied in de *Meistersinger* denk, dat is moeilijk om te zingen. De tessitura is hoog, het draait steeds rond die hoge ligging.”

Brullen of belcanto

Er zijn veel Wagnerzangers die om het maar zo te zeggen brullen. Moet je Wagner eigenlijk niet lyrisch zingen, als belcanto?

“Dat vind ik wel en ik vind ook dat het zo geschreven is. De pauzes zijn eigenlijk zo geschreven dat het logisch is om daar te ademen, om daar korte cesuren te maken. Als je de muziek goed begrijpt kan die, vind ik, heel goed mooi gezongen worden, niet eenvoudig maar wel mooi.”

U heeft het over ademen. Veel dirigenten dirigeren erg langzaam. Krijgen de zangers daardoor geen problemen met ademen. Moet men Wagner langzaam of snel spelen?

“De bandbreedte is reusachtig. Dat bedoel ik als ik zeg dat je het op heel veel verschillende manieren kunt doen. Het probleem ligt bij te langzaam. Je kunt bepaalde dingen heel langzaam doen maar je moet desondanks een boog spannen, een frase laten ontstaan. Het probleem bij Wagner is dat de doelen waar je naartoe wilt ver weg liggen, heel ver weg. Als je hier al daar bent (geeft het met zijn handen aan), dan kan je niet verder. Daarom moet je de frasen heel voorzichtig opbouwen zodat alles op zijn plaats valt. Dat is echter niet een kwestie van tempo maar van frasering en spanningsboog.”

Maar je moet de gelegenheid hebben te ademen.

“Zeker, maar hoe langzamer je het doet, des te meer gelegenheid je hebt om te ademen.”

Geluidsniveau

Een ander probleem is het geluidsniveau van de orkesten. U hebt een hoge stem, heeft u daar problemen mee?

“Eigenlijk niet. Het is wel belangrijk dat het orkest en vooral de dirigent op de dynamische aanwijzingen letten. In de partituur staat heel vaak piano en mezzoforte. Wagner is helemaal niet altijd luid en hard.”

Maar de dirigenten zijn dat af en toe.

“Dat vind ik ook fout. Ik vind de muziek op veel punten gedurfd en heel lyrisch. Als je dat te hard speelt gaat die eigenlijk stuk. Als je het klankmengsel, de verschillende instrumenten in het orkest, niet meer kunt waarnemen, dan is het niet alleen te luid, dan hoor je, cru gezegd, herrie en dat is het niet.”

Je moet het af en toe als kamermuziek spelen.

“Absoluut. Niet altijd, er zijn ook delen die echt luid moeten zijn, maar hij heeft het samen met de zangers goed geïnstrumenteerd en de dynamiek voorzichtig aangegeven.”

Hebt u wel eens tegen een dirigent gezegd: dit is veel te luid.

“Natuurlijk, of ik heb voorgesteld, zouden we hier misschien niet ... (lacht). Hoeveel mensen zitten er in het orkest, tachtig, honderd? Het heeft geen zin om als zanger de strijd aan te gaan met tachtig man. Je moet *met* het orkest zingen en binnen die klank je plaats vinden.”

Lohengrin

Laten we het over uw paraderol hebben, Lohengrin. Hoe vaak hebt u die al gezongen?

“Dat weet ik niet, ik tel niet.”

Toen u Lohengrin in 2002 voor het eerst zong, kende u de rol toen al of moest u die nog instuderen?

“Die moest ik nog instuderen. Ik kende de opera een beetje, eigenlijk niet bijzonder goed omdat ik het ook tijdens mijn tijd in het orkest (KFV was een aantal jaren hoornist in het orkest van de Hamburgse opera, MbdW) maar een of twee keer heb gespeeld. Ik moest het echt vanaf het begin leren.”

KFV als Lohengrin in Deutsche Oper Berlin

En toen zong u het en dacht u: dit is het?

“Dat merkte ik al tijdens het leren en het repeteren. Ik had ook het grote geluk dat er een dirigent was die mij ruimte heeft gelaten, het orkest terugnam waar dat nodig is. Daarom zijn die persoon en die muziek meteen bij mij aangeslagen, hebben ze mij direct gepakt. Dat is tot op heden zo gebleven.”

Is het de rol die het beste bij uw stem past?

“Misschien, kan ik moeilijk zeggen. Ik denk dat ook Parsifal en Stolzing goed passen.”

Wat maakt Lohengrin zo interessant. Wordt het niet ‘langweilig’ die rol steeds weer te zingen?

“Nee, het blijft iedere keer een uitdaging. Om te beginnen vanwege de lengte van de partij. Het grootste deel van wat je zingt ligt in het derde bedrijf en dat is echt veel. Wat ik bijzonder mooi vind, wat Lohengrin buitengewoon interessant maakt, is de ongelooflijk grote bandbreedte. Enerzijds zijn er de heel zachte lyrische passages, het a capella begin, en ook in het derde bedrijf het quasi a capella afscheid van de zwaan. En anderzijds zijn er, zoals bijvoorbeeld bij *Höchststen Vertrauen*, de echt dramatische uitbarstingen. Daartussenin zitten eigenlijk alle kleuren die je kunt wensen. Dat maakt het werk zo veelzijdig, zo interessant en steeds weer een uitdaging.”

Vogt (Lohengrin) en Annette Dasch (Elsa) in de ‘rattenproductie’ Bayreuth

Ontdekt u nog nieuwe dingen in deze rol?

“Iedere keer.”

Heeft dat met de muziek te maken of met de rol?

“Beide, het ene heeft te maken met het andere. Als een regisseur een bepaalde passage bijvoorbeeld wat verwijtender wil hebben, dan ga je dat natuurlijk iets krachtiger zingen en dramatischer kleuren als wanneer iemand het juist heel lyrisch wil hebben. In die zin heeft de encenering en de karaktertekening invloed op de muziek. En bij Wagner en Lohengrin heb je eindeloos veel mogelijkheden.”

Wat voor iemand is Lohengrin voor u?

“Lohengrin is een heel eerlijk karakter, hij heeft een bepaalde houding, een standpunt. En ik geloof ook dat zijn karakter naar rechtvaardigheid streeft. Als er onrecht plaatsvindt, wordt hij heel duidelijk en dramatisch. Aan de andere kant heeft hij ook zachte en misschien zelfs melancholieke kanten. Het is dus een persoon met veel kanten.”

Maar er zit ook iets absoluuts in zijn karakter.

“Dat bedoel ik, hij heeft een bepaalde stevigheid en vertrouwen is voor hem heel belangrijk. Door het verbod om te vragen eist hij eigenlijk vertrouwen op. Dat wordt gebroken en daarom is hij zo ongelooflijk teleurgesteld.”

En als een regisseur iets heel anders vindt waarin u niet gelooft, wat dan?

“Dan probeer ik het met hem eens te worden.” (lacht hard).

En komt u er dan altijd uit?

“Ik denk dat ik tamelijk open staat voor ideeën en voor een goede regisseur geldt dat hij moet staan voor wat hij voorstelt, dat hij er echt in gelooft. Als dat niet zo is kan het nooit geloofwaardig zijn.”

Is het gebeurd dat een regisseur u vroeg iets te doen waarin u niet geloofde?

“Ik zal het in ieder geval proberen, je moet buiten je comfortzone stappen om nieuwe dingen te ontdekken en op zo’n moment gebeurt dat. Je hebt een zekere mate van openheid nodig om ontvankelijk te zijn voor dergelijke voorstellen.”

Recent in Bayreuth

U heeft in de afgelopen jaren in Bayreuth de Meistersinger en Parsifal gezongen. Wat vindt u van Kosky’s Meistersinger die ook dit jaar weer op het programma stond?

“Dat vind ik een heel slimme encenering. Ik vind de weg die hij gevonden heeft heel goed. De Meistersinger wordt steeds overwoekerd door die verhalen uit het verleden. Ik vind het heel knap hoe Kosky erin is geslaagd die geschiedenis niet weg te poetsen maar ook niet over te waarderen. Hij blijft bij het stuk en de muziek zonder de nationaalsocialistische leugen. Dat is heel goed gelukt en wij hebben er met veel plezier en goed aan gewerkt.

Ook de Parsifal van Laufenberg mag ik graag. Het slot waarbij allen samenkomen, alle godsdiensten, vind ik een heel mooi idee. Ook daar heb ik met veel plezier aan gewerkt.”

En de Lohengrin-regie van Neuenfels in Bayreuth die u vaak heeft gezongen? (De regie met het volk gekleed als ratten, MbdW)

“Dat vond ik een geweldige encenering omdat hij veel waarde heeft gehecht aan de menselijke kant, aan de relatie tussen de personen. Hij heeft heel nauwkeurig uitgewerkt hoe de verschillende personen zich onderling verhouden en dat heeft een geweldig resultaat opgeleverd. Het was een van mijn favoriete regies. Je merkte het ook aan het publiek, het plezier dat wij erin hadden, de onderlinge intensiteit sloeg over op het publiek en dat heeft er toen ook in geloofd. Dat is in het theater zo belangrijk. Dat is de betovering van het theater, dat de luisteraar, de toeschouwer in zekere zin eigenlijk mee het toneel op wordt gehaald.”

Wordt dat Bayreuth anders ervaren dan elders?

“Tja, misschien omdat Bayreuth aan een componist is gewijd, maar het hangt toch vooral van de regieteam en dirigent af.”

Maar de zaal in Bayreuth is toch anders, de akoestiek.

“Absoluut, die is heel bijzonder.”

Is zingen in Bayreuth gemakkelijk voor een zanger?

“Niet per se. In de zaal hoor je het orkest heel zacht en gedempt, maar dat geldt niet voor het toneel. Omdat de strijkers helemaal bovenaan zitten en de blazers ver weg beneden krijg je in Bayreuth een heel andere klank. De strijkers zijn heel prominent, je hoort veel hoge strijkers en die zijn op het toneel niet zacht. Daarom heb je op het toneel een heel speciale klank. Vaak weet je niet goed of het echt goed mengt. Je moet erop vertrouwen dat het in de zaal goed klinkt. Het is echt heel anders, je moet je niet laten forceren door de krachtige klank van de strijkers die je hoort. Je kunt in feite heel ontspannen zingen, daar moet je je niet door laten bedriegen.”

Lohengrin tussen de witte (Elsa) en de zwarte (Ortrud) ‘zwaan’.

Erik is een loser

U hebt veel Wagnerrollen gezongen: Erik, Tannhäuser, Lohengrin, Siegmund, Stolzing en Parsifal. Welke karakters vindt u het meest interessant?

“Erik is misschien het minst interessant. Dat is toch een soort loser, hij bereikt niets met zijn avances. Het is lastig

Vogt als Stolzing met Camilla Nylund als Cosima/Eva in Die Meistersinger von Nürnberg Bayreuth 2019 Barrie Kosky

zingen en een ondankbare partij hoewel ik het werk geweldig vind. Hij heeft niet veel te zingen, maar wat hij zingt is moeilijk, dat ligt heel hoog. Misschien is het meer het karakter waar ik niet zo van houd.

Een favoriet, ik weet het niet. Natuurlijk houd ik van Lohengrin, dat is duidelijk, maar Siegmund, Tannhäuser en Parsifal, het zijn heel andere figuren die hun eigen aantrekkelijkheid hebben. Neem Tannhäuser, een gespleten figuur die enerzijds naar de verheven liefde streeft en anderzijds naar de lichamelijke liefde. De tegenpolen

waartussen hij heen en weer geslingerd wordt, dat vind ik heel interessant. En de ‘Romerzählung’ aan het eind is echt geweldig.”

Dat is toch bijna Tristan?

“Precies.”

Is Tannhäuser niet lastig voor uw stem. U bent daar een paar jaar geleden mee begonnen.

“Dat gaat heel goed, ik merk niet dat mijn stem er onder lijdt. In tegendeel, ik houd erg van de ‘Romerzählung’ aan het eind waar je op die zachte lyrische verteltoon kunt overgaan en een geweldig verhaal vertelt. Dat vind ik prettig om te doen, ondanks de uitbarstingen in het tweede en eerste bedrijf.”

En uw stem is ook veranderd in de loop van de jaren. Dat maakt het misschien gemakkelijker Tannhäuser te zingen.

“Zeker, voor Tannhäuser en ook voor Tristan moet je je eigen stem goed kennen. Je moet er ook technisch klaar voor zijn, anders is het gevaarlijk.

Mijn stem is beslist dramatischer geworden en de dramatische kleuren zijn toegenomen, maar ik probeer dat altijd te doen zonder het lyrische te verliezen. Het is belangrijk om steeds weer terug te gaan. Ik ben een lyrisch dramatische tenor.”

Lyrische Tristan

Denkt u wel eens over Siegfried en Tristan?

“Absoluut, dat is duidelijk. Het is nog niet concreet maar dat komt wel. Tristan is zeker de volgende stap. Ik weet nog niet wanneer, maar ik ben het van plan.”

Is Tristan de zwaarste rol die er überhaupt is voor uw stem?

“Denk ik niet. Tristan is eigenlijk een lyrische partij met lange, lange lijnen, maar er zit in Tristan niets dat hard is.”

Ook niet in het derde bedrijf?

“Eigenlijk niet. Natuurlijk zijn er frasen waar je je met veel kracht op moet storten, maar als je probeert om de Tristanrol alleen maar met veel geluid de baas te worden, dan wordt het saai en oninteressant. In het derde bedrijf moet je er soms vol vertwijfeling tegenaan gaan, maar ook daar kent de rol veel kleuren. Je komt steeds weer bij de dromerige lyrische kleuren uit.”

Die kan je lyrisch zingen?
“Natuurlijk, dat moet je.”

En dan komt Siegfried?

“Wie weet. Ook Siegfried kent veel lyrische kleuren, het is niet alleen maar hard. De vertelling aan het eind van *Götterdämmerung*, waarom zou je dat brullen. Onzin, daar geloof ik niet in.”

En dan gaat u in de opera Siegfried zelf de hoorn bespelen?

(Barst in lachen uit) “Wie weet.”

Hoornist

U heeft hoorn gespeeld in het orkest van de Hamburgse opera. Was dat een voordeel?

“Natuurlijk. Met een blaasinstrument leer je met je ademapparaat om te gaan. Echt bewust te ademen, bewust uitademen, de adem indelen, met de adem tonen maken. Hoe meer je met het zingen in de details doordringt, des te meer verschillend het natuurlijk wordt. Ook het maken van tonen gebeurt anders en je moet je gewoontes wat aanpassen maar in de kern gaat het om hetzelfde. Vooral met de hoorn is het, omdat het zo’n gevoelig instrument is, belangrijk om je de toon voor te stellen voor je deze speelt. Welke toon wil ik spelen en daar is hij al. Dat gaat geloof ik bij het zingen net zo.”

Iedere zanger zou als blazer moeten beginnen.

(Lacht) “Misschien, muzikant zijn is niet een nadeel.”

Wat mij ook opvalt: u zingt bijna alleen Duits. Is dat een bewuste keuze?

*Vogt als Parsifal Bayreuth 2019
regie Laufenberg*

“Ik vind dat ik mij in de Duitse taal het beste kan uitdrukken en de nuances van de taal echt kan gebruiken en laten zien. En ik denk ook dat mijn stem het beste bij het Duitse vak past. Daar komt natuurlijk bij dat ik erg van Duitse muziek houd, vooral Wagner maar ook Korngold en dergelijke. Dat had ik al toen ik in het orkest speelde. Dat was altijd de muziek die mij het meest heeft aangesproken.”

U heeft er nooit over nagedacht bijvoorbeeld Italiaans te zingen?

“Dat heb ik wel gedaan, maar dat vind ik niet zo interessant. Ook in de orkestbak vond ik het Italiaanse vak niet interessant. Voor mij ontbreken daarbij de meerdere lagen. Daar komt bij dat er juist in het Italiaanse vak wat de kleur van de stem betreft bepaalde luistergewoonten bestaan. Die houden in dat je op een bepaalde manier kracht zet. Daar houd ik niet van en dat doe ik ook niet graag. Daarom past dat niet goed bij mij. Volgens mij heeft het Italiaanse vak iets dat niet zoveel met de muziek te maken heeft, maar met de persoon zelf. Hoor eens hoe lang ik die noot kan aanhouden. Dat heeft met de muziek op zich niets van doen en dat ligt mij niet.”

Hebt u naast Wagner een favoriete rol?

“Heliane zou ik graag eens een keer willen eens doen en bijvoorbeeld Schreker. Die richting vind ik interessant.”

Maar steeds weer Wagner bevalt u?

“Dat bevalt mij het beste, ik ben heel blij dat ik dat kan doen.”